
Londra “The National Archives” de Antep ile İlgili Belgeler Üzerine Bir Değerlendirme

İsmail ALTINÖZ*

Özet

Londra’daki The National Archives’da Büyük Britanya İmparatorluğu’nun tüm dış dünya ile olan bağlantılarının kayıtlarının tutulduğu arşivde sayısız otantik belgelere ulaşmak mümkündür. Özellikle Osmanlı İmparatorluğunun dağılma sürecinde büyük bir etkiye sahip olan İngilizlerin Osmanlı İmparatorluğunun son dönemiyle ilgili kayıtları muhafaza ettikleri bilinmektedir. İngiltere’nin en büyük arşivi konumunda bulunan ve bünyesinde 11 milyon belgeyi barındıran The National Archives’da Antep ile ilgili belgelerin bulunması dikkat çekmektedir. Bunların büyük çoğunluğunu Osmanlı İmparatorluğunun son dönemi ve Cumhuriyetin ilk yıllarına ait belgeler oluşturmaktadır. Bu belgeler özellikle Osmanlı İmparatorluğunun dağılma sürecinde ve yeni Cumhuriyetin oluşumu aşamasında dışarıdan bir bakış açısını yansıtması bakımından büyük ehemmiyeti hâizdirler. Bu belgelerin büyük çoğunluğu Osmanlı’nın son döneminde cereyan eden Ermeni hâdiseleriyle alakadır. Özellikle Osmanlılar zamanında Antep Ermenileri ile İngilizler bizzat ilgilenmişlerdir. 1891 yılından itibaren kütük defterler halinde Antep Ermenileri hakkında bilgiler bu arşivde yer almaktadır. Bunun dışında Kurtuluş Savaşında Antep ve çevresinin önce İngilizler tarafından işgal edilmesi neticesinde bu konuyla alakalı binlerce belge İngiliz Arşiv kayıtlarında yerini almıştır. Özellikle Mondros Ateşkes Andlaşması akabinde Kurtuluş Savaşında Antep’in ekonomik yapısı, haritalar, Antep ile ilgili konsolosluk raporları ve nihayetinde Antep ile alakalı taşımacılık/ulaşım üzere ilgili belgeleri bu arşivde bulmak mümkündür.

Bu makalede, İngiliz Arşiv kayıtlarında Antep için kullanılan “Aintab” kelimesine sâdik kalınarak “Ayntab” kelimesinin kullanılması tercih edilmiştir. İngiltere’de The National Archives’da Osmanlı Döneminde Antep ile ilgili belgelerin genel özellikleri, ne tür konuları içerdikleri, özellikle savaş döneminde Antep’in dışarıdan nasıl görüldüğü arşiv portresinden betimlenmeye çalışılacaktır. Bu belgelere göre İngiltere’nin bu dönemdeki rolü de ortaya konulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Londra, The National Archives (TNA), Büyük Britanya İmparatorluğu, Osmanlı İmparatorluğu, İngiltere, Antep, Antep Ermenileri, Kurtuluş Savaşı.

* Dr. Öğr. Üyesi, KSÜ, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, e-mail: ialtinöz@hotmail.com,

An Evaluation on Documents Related to Aintab in The National Archives of London

Abstract

It is possible to find numerous authentic documents in the National Archives of London, where the records of Great Britain's connections with the whole outside world are kept. It is known that the British, who had a great influence on the dissolution process of the Ottoman Empire, preserved the records of the last period of the Ottoman Empire. It is noteworthy that documents related to Aintab are found in The National Archives, which is the largest archive of England and contains 11 million documents. Most of these are documents consist of the last period of the Ottoman Empire and the first years of the Republic of Turkey. These documents are of great importance, especially in terms of reflecting an outside perspective during the dissolution of the Ottoman Empire and the formation of the new Republic. The majority of these documents are related to the Armenian events that took place in the last period of the Ottoman Empire. The British interested in The Armenians of Aintab, especially during the Ottoman period. Information about The Armenians of Aintab is available in this archive in logbooks since 1891. Apart from this, as a result of the occupation of Aintab and its surroundings by the British in the War of Independence, thousands of documents related to this issue took place in the British Archive records. It is possible to find the relevant documents in this archive, especially after the Mondros Armistice Treaty, including the economic structure of Aintab in the War of Independence, maps, consulate reports on Aintab and finally transportation related to Aintab.

In this article, it is preferred to use the word "Ayntab" in line with the word "Aintab" used for Antep in the British Archive records. The general characteristics of the documents related to Aintab in the Ottoman Period, what kind of subjects they contain, and how Aintab looked from the outside especially during the war period will be described from the archive portrait in The National Archives of UK. According to these documents, the role of England in this period will also be revealed.

Keywords: London, The National Archives (TNA), Great Britain Empire, Ottoman Empire, England, Aintab, The Armenians of Aintab, War of Independence.

Giriş

İngilizce’de “Archive” ve “Record” pratikte aynı amaca hizmet eden iki kelime olup, her ikisi de evrakların muhafaza edildiği yer için kullanılmaktadır. İlk başlangıçta İngiltere’de “Record” kelimesi, “Archive” kelimesinden daha umumi ve şümüllü olmasına rağmen son zamanlarda bunun yerine “Archive” kelimesi daha yaygın olarak kullanılmaya başlanmıştır. İlk sıralar “The Public Record Office” olarak kullanılan bu isim, daha sonraları İngiltere’nin Millî Arşivleri anlamına gelen “The National Archives” olarak zikredilmeye başlanmıştır.

Bu makalede öncelikle Londra’da bulunan “The National Archives” (TNA)¹ hakkında bilgi vermek yerinde olacaktır. Dünyanın en tanınmış arşivlerinden biri olan “The National Archives” (TNA) Büyük Britanya Millî Arşivi olup, bu memleketin hükümet merkezinin eski ve yeni arşivlerini ihtiva etmektedir. Bu arşivde vesikalar, Normandiya Dükü, “William The Conqueror”un Hasting Muharebesi (1066) sonunda İngiltere’yi fethetmesiyle başlar. Bu devre ait ilk vesika “Domesday Book” ki; takriben 1100 tarihlerine doğru yapılmış olup, İngiltere’nin arazi ve toprak taksimatını gösterir². Böylece mezkûr arşiv, sekiz asırlık bir devre ait muhtelif mevzularda 11 milyon civarında evrakı ihtiva etmektedir.

İngiliz Devlet Arşivi 1838’de alınan bir parlamento kararıyla o zamana kadar dağınık bir halde, muhtelif yerler ve dairelerde muhafaza edilen evrakın bir mahalde toplanması ve nihayet 1851’de yapılan “Chancery Lane”daki binaya taşınmasıyla vücuda getirilmiştir. Arşiv, İngiliz kralı veya kraliçesinin himayesi altındadır. Her türlü masrafları hazine tarafından ödenmektedir.

Arşivin İşleyişi

The National Archives³ (TNA) hakkında kısa bilgi verdikten sonra biraz da arşivin işleyişi hakkında bilgi verelim. Bu arşivde araştırma yapmak isteyen yabancı araştırmacılar

¹ Günümüzde daha önce İstanbul’daki Başkanlık Osmanlı Arşivi (BOA) ve şimdilerde Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi (COA) için kullanılan kısaltma bugün de aynı şekilde İngiltere Londra’da bulunan The National Archives (TNA) kısaltması olarak kullanılmaktadır.

² Osman Ersoy, “İngiliz Devlet Arşivi (The Public Record Office)”, *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, IV/2, (1955), s.125.

³ Londra’da bulunduğum esnada The National Archives’ın tanıtılmasında büyük emeği geçen ve “XIX. Yüzyıl Türk-İngiliz Münasebetleri Açısından İngiliz Millî Arşivi ve Arşiv Belgelerinin Önemi” adlı çalışmasını yayımlanmadan önce benimle paylaşma lütfünde bulunan değerli meslektaşım Metin Ünver’e teşekkür ederim; Türkiye’den İngiltere’ye gelerek Londra Millî Arşivi’nde araştırma yapacak araştırmacılar için arşivin işleyişi konusunda rehber niteliğinde şu iki çalışmaya bakılabilir: 1. İsmail Altınöz, “Londra The National Archives’de Ankara ile İlgili Belgeler Üzerine Bir Değerlendirme”, *Tarihte Ankara Uluslararası Sempozyumu, Bildiriler*, 2. Cilt, (Ankara: 25-26 Ekim 2011), Ankara 2012, s.987-999; 2. İsmail Altınöz, “Londra The National Archives’da Maraş ile İlgili Belgeler Üzerine Bir Değerlendirme” *Uluslararası Osmanlı Döneminde Maraş Sempozyumu, II. Cilt* (Kahramanmaraş: 04-06 Ekim 2012), İstanbul 2013, s.431-440; Londra’daki Devlet Arşivi’nin işleyişi konusunda kısa bir değerlendirme için bkz. Fatmagül Demirel, “İngiliz Devlet Arşivi’nde Kısa Bir Gezinti”, *Arşiv Dünyası*, Sayı: 8, (Haziran 2006), s.13-15; İngiliz Devlet Arşivi’ndeki Belgelerin Yakın dönem Osmanlı Tarihi açısından değerlendirilmesi konusunda bkz. Muhammed Hanefi Kutluoğlu, “İngiliz Devlet Arşivi (PRO) ve Yakın Dönem Osmanlı Tarihi Açısından Önemi”, *The Journal of Ottoman Studies*, XVIII, (İstanbul 1998), s.225-238; İngiliz Devlet Arşivi’nde ve Kütüphaneleri’nde Türkiye ile alakalı belgelerin değerlendirilmesi konusunda bkz. Akdes Nimet Kurat, “İngiliz Devlet Arşivinde ve Kütüphanelerinde Türkiye Tarihine Ait Bazı Malzemeye Dair”, *AÜDTCFD*, VII/1, (Mart 1949), s.1-18; İngiliz Devlet Arşivi (PRO)’nin Osmanlı Sosyal İktisad Tarihi bakımından kullanılması açısından bkz. Mübahat S. Kütükoğlu, *Osmanlı-İngiliz İktisadi Münasebetleri (1580-1838)*, Ankara 1974; İstanbul’daki İngiliz diplomatik temsilcilerinin haber kaynaklarının değerlendirilmesi konusunda bkz. Esin Yurdusev, “The British Ambassadors to İstanbul in the Mid-Nineteenth Century: Source of Intellegence and Political Reporting”, *Belleten*, LXXIII/267, Ankara 2009, s.523-553;

yanlarında bulundukları pasaport vasıtasıyla arşivin araştırma başvuru masasına müracaat ederek burada yer alan bilgisayarlar üzerinden online olarak araştırmacı başvuru linkine tıklayarak tüm işlemleri buradan gerçekleştirmektedirler. Çok detaylı sorulardan oluşan başvuru işlemlerinin ardından başvuru masasına (Application Desk) giderek görevli tarafından anında orada dijital fotoğraf çekildikten sonra birkaç soru akabinde araştırmacı kartınız anında resimli olarak görevli tarafından size teslim edilmektedir. Arşive başvuru işlemleri birkaç dakika içerisinde neticelenmekte ve araştırmacılara 3 yıllık araştırma izni verilmektedir. Araştırmacı kartı alındıktan sonra arşivdeki tüm işlemler bu kart ile yapılabilmektedir. Bu kartın arka yüzünde yer alan manyetik alan ve barkod sayesinde ilk önce arşiv binasına giriş ve çıkışlarda bu kart kullanılmaktadır. Daha sonra araştırma salonlarına yine switch'lerden bu kartı okutarak geçilebilmektedir. Böylece, dijital ortamda arşive hangi araştırmacının ne zaman giriş çıkış yaptığını ve bir günde/ayda/yılda kaç araştırmacının bu arşivi ziyaret ettiği tespit edilebilmektedir.

Araştırmacı kartıyla araştırma salonunun girişinde bulunan bilgisayarların başına gelinerek kart switch'ten geçilerek katalogdan araştırma yapmaya başlanılmaktadır. Ancak, bilgisayar üzerinden katalog taraması yapılmadan önce hangi salonda (reading room/green room, yellow room etc.) veya bu salonda yer alan masaların hangi numarasında çalışılmak istendiği bilgisayar üzerinden seçilmektedir. Aynı zamanda engelli (disable) araştırmacılar için engelli masa ve teknolojik imkânlar da sunulmaktadır. Araştırma salonundan seçmiş olduğunuz masa numarası aynı zamanda size gelecek olan belgenin dolap numarasıdır. Katalog taramaları için araştırma salonunun lobisinde bulunan bilgisayarların arka kısmında yer alan dolaplar ise; araştırmacıların belgelerini bu dolaplardan temin etmelerini sağlamaktadır. Bilgisayarlar kullanılmak suretiyle araştırma konusu yazılarak bu arşivde yer alan belgelerin hangi tasniflerde olduklarını öğrenilebildiğiniz gibi, bu konuyla alakalı adı geçen arşivde ne kadar belge olduğu da görülebilmektedir. Bilgisayar üzerinde yapılan araştırma metni aşağıdaki bilgisayar ekranında şu şekilde görülmektedir:

Resim 1. Arama arayüzü

Word or phrase (Mandatory)	<input type="text"/>	 Eg: <i>accident</i> AND <i>mine</i> <u>More examples</u>
Year (optional)	range <input type="text"/> to <input type="text"/>	 Eg: <i>1914 [to] 1918, 1945 [to]</i>

Yakınçağ döneminde İngiliz Arşiv Belgelerinin Osmanlı Tarihi Araştırmaları açısından değerlendirilmesi için bkz. Metin Ünver, "Son Dönem Osmanlı Tarihi Araştırmaları Açısından İngiliz Milli Arşivi ve Arşiv Belgelerinin Önemi", *Avrupa Arşivlerinde Osmanlı İmparatorluğu*, Editörler: Yonca Köksal-Mehmet Polatel, İstanbul 2014, s.105-121; İngiliz Arşivi'nde State Papers tasnifinin Osmanlı-İngiliz Ticaret Tarihi Açısından Değerlendirmesi için bkz. M. Sait Türkhan, "Osmanlı-İngiliz Ticaret Tarihinin İngiliz Arşiv Kaynakları: State Papers Tasnifi Üzerine Bir Değerlendirme", *History Studies*, XI/5, (Ekim 2019), s. 1753-1772; XVIII. Asrın son çeyreğinde İngiliz Arşivinde Osmanlı Devleti ile alakalı belgeler konusunda bkz. Mehmet Alaaddin Yalçınkaya, "18. Yüzyılın Son Çeyreğinde İngiliz Arşivinde Bulunan Osmanlı Devleti Hakkındaki Arşiv Belgeleri", *II. Uluslararası Osmanlı Coğrafyası Arşiv Kongresi Bildiriler*, c. 1, Ankara 2019, s. 683-700.

Department or Series code (optional)	Eg: Department code: <i>FO More examples</i>
<input type="text"/>	
Clear	

Ayrıca, bu belgelerin numaraları, özetleri ve tarihleri bilgisayar ekranında görülebilmektedir.

Resim 2. Arama sonuç görüntüsü

FO	383/101 Turkey: Prisoners, including: Turkish reprisals for alleged ill-treatment of Turkish prisoners at Mudros (Moudros) on the island of Lemnos (Limnos), Greece, including: Deportation of British, French and Russian subjects from Constantinople. Inspection by American officials of Turkish prisoners in Egypt.	1915
-----------	---	------

Buradan seçmiş olduğunuz belgeleri online olarak sipariş (order) verebiliyorsunuz.

Ordering and viewing options >

Sipariş ettiğiniz belgeler katalog tarama bilgisayarlarının arka kısmında yer alan şeffaf dolaplara gelmektedir. Belgelerin araştırmacıya gelme süresi maksimum 40 dakikadır. Bilgisayar üzerinden online olarak verilen belge siparişlerini de elinizde manyetik araştırma kartı ile takip edebilirsiniz. Arşiv'in her katında duvarlarda bulunan LCD bilgisayarların yanında yer alan switchlerden kartınızı geçirerek belgenin depodan çıkıp çıkmadığını, belgenin yolda veya araştırma salonuna gelip gelmediğini kontrol edebilirsiniz. Gelen belgeler zaten araştırma dolabının arka yüzünden konulmakta, bu belgeler araştırmacı tarafından dolabın ön yüzünden alınmaktadır. Burada ilginç olan bir durum ise; belgenin başlangıcından sonuna kadar hiçbir arşiv görevlisiyle muhatap olmamanız ve tüm işlemlerin online olarak yapılmasıdır. Araştırma salonunda incelenen veya fotoğrafı çekilen belgelerin işi bittikten sonra “Return Desk” kısmına bırakılmaktadır. Belgelerin üzerine barkot numarası olduğu için oradaki görevli –hem belgeyi getiren hem de teslim alan kişi- belgeleri barkot makinesinden geçirerek teslim almakta ve araştırmacının üzerinden düşmektedir. Bu arşivin en güzel taraflarından bir tanesi de tüm orijinal belgelerin fotoğraflarının çekilmesine izin verilmesi ve ücretsiz olmasıdır. Ancak, belgelerin fotoğraflarını çekerken flash kullanmak yasaktır. Flash belgenin orijinaline zarar verdiğinden dolayı flashsız bir şekilde fotoğraf çekilebiliyor. Bir günde belgenin veya dosyanın büyüklüğüne göre ortalama günde 1000 ile 1500 arasında belgenin fotoğrafı çekilebilmektedir. Eğer fotoğraf makineniz bozulduysa veya şarjı bitmişse araştırma salonunun hemen yanında yer alan fotoğraf makinelerini kullanabilirsiniz. Bu makineler vasıtasıyla fotoğrafını çekmiş olduğunuz belgeler fotoğraf makinesinin yanında yer alan

bilgisayara aktarılmaktadır. Bu belgeleri flash memory ile güvenlik gerekçesiyle alamıyorsunuz. Kullanan kişinin kendisine ait e.mail adresine bu belgeler link olarak atılmaktadır. İlgili kişi de e.mailindeki link üzerinden fotoğrafını çekmiş olduğu bu belgelere ulaşabilmektedir.

Osmanlı ve Cumhuriyet dönemine ait İngiliz Diplomatların raporlarını içeren belgeler The National Archives'ın Dışişleri Bakanlığı (Foreign Office) evrakları arasında yer almaktadır. FO kodlamasıyla araştırmacıların hizmetine sunulan bu tasnif aynı şekilde Antep ile ilgili belgeleri de bünyesinde barındırmaktadır. Diğer bir tasnif ise; günümüzde TNA'de Secretary of State Office'in belge ve defterlerin muhafaza edildiği State Papers (SP) tasnifidir. Bu tasnifte de bol miktarda Antep ile ilgili belgeler bulunmaktadır.

Kısaca arşivin işleyişinden bahsettikten sonra The National Archives'daki Antep İlgili belgelere bir göz atalım:

The National Archives'de Antep ile İlgili Belgeler

Londra'daki National Archives'da Antep konusunda genel anlamda yaptığımız araştırmada aşağıdaki tablo karşımıza çıkmaktadır:

The National Archives-Aintab/General

- Dates unknown (50)
- 1950+ (2)
- 1900 - 1924 (3)
- 1800 - 1899 (15)

Yukarıda adı geçen arşivde Antep ile ilgili yapmış olduğumuz araştırmada 70 adet klasöre rastlanmıştır. Bu klasörlerin 50 tanesi tarihsiz olarak görünmekte olup, Antep ile ilgili muhtelif belgeleri içermektedir. 2 klasör ise; İngiltere nüfus kütüklerinde Antep Ermenilerinin kayda geçirildiği kayıtlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Osmanlı İmparatorluğunun son dönemine denk gelen 1900 ile 1904 yılları arasına tekâbül eden 3 klasöre rastlanmıştır. Son olarak; 1800 ile 1899 yılları arasındaki belgeler neredeyse 100 yıllık bir dönemi içerisine alan asırlık belgeler olarak arşivde yerleri almışlardır. Bu son tasnifteki belgelerin büyük bir çoğunluğunu Antep Ermenileri teşkil etmektedir.

Tablo 1. Randall Thomas Davidson Koleksiyonunda Antep Belgeleri

<i>Citable Reference</i>	<i>Description</i>	<i>Start Date</i>	<i>End Date</i>	<i>References</i>
Davidson 85, ff.74-81	Davidson, Randall Thomas (1848-1930), Baron Davidson. Chronological series of correspondence. Correspondence 1903, Mauritius, bishop of - Baron Pirbright. ARMENIANS - Position of the Reformed			

	Armenian Church at Aintab, Turkey Death of MIGHERDITCH (Martyn), archbishop of the Reformed Armenian Church in Aintab, Turkey. Held by: Lambeth Palace Library.			
Davidson 100, ff.1- 25	Davidson, Randall Thomas (1848-1930), Baron Davidson. Chronological series of correspondence. Correspondence 1905, Aintab –Canterbury Diocesan Church Building Society. ARMENIANS Position of the Reformed Armenian Church at Aintab, Turkey Held by: Lambeth Palace Library.			
Davidson 79, ff.125- 34	Davidson, Randall Thomas (1848-1930), Baron Davidson. Chronological series of correspondence. Correspondence 1903, Rev. R. A. Adderley - Bishops' fees. ARMENIANS Position of the Reformed Armenian Church at Aintab, Turkey Held by: Lambeth Palace Library.			
Davidson 100, ff.366-9	Davidson, Randall Thomas (1848-1930), Baron Davidson. Chronological series of correspondence. Correspondence 1905, Aintab - Canterbury Diocesan Church Building Society. GOLDSMITH (Frederick), bishop of Bunbury. Seeks an honorary doctorate Held by: Lambeth Palace Library.			
Davidson 100, ff.354-65	Davidson, Randall Thomas (1848-1930), Baron Davidson. Chronological series of correspondence. Correspondence 1905, Aintab - Canterbury Diocesan Church Building Society. BROMLEY, St. Luke, Bromley Common Sale of the vicarage house Held by: Lambeth Palace Library.			
Davidson 100, f.295	Davidson, Randall Thomas (1848-1930), Baron Davidson. Chronological series of correspondence. Correspondence 1905, Aintab - Canterbury Diocesan Church Building Society. Procedure for the resignation of BISHOPS Held by: Lambeth Palace Library.			
Davidson 100, ff.161-4	Davidson, Randall Thomas (1848-1930), Baron Davidson. Chronological series of correspondence. Correspondence 1905, Aintab - Canterbury Diocesan Church Building Society. BENNETT (George Lovett),			

	headmaster of Sutton Valence School, Kent Advocates religious instruction of children at home Held by: Lambeth Palace Library.			
Davidson 100, ff.137-40, 142- 4	Davidson, Randall Thomas (1848-1930), Baron Davidson. Chronological series of correspondence. Correspondence 1905, Aintab - Canterbury Diocesan Church Building Society. Licence of non- residence for CARR (Thomas William), rector of Barming, Kent Held by: Lambeth Palace Library.			
Davidson 100, ff.26- 38	Davidson, Randall Thomas (1848-1930), Baron Davidson. Chronological series of correspondence. Correspondence 1905, Aintab - Canterbury Diocesan Church Building Society. Acts of PARLIAMENT - Aliens Act 1905 IMMIGRATION - Criticism of the Aliens Bill. Held by: Lambeth Palace Library.			
Davidson 100, ff.417- 22	Davidson, Randall Thomas (1848-1930), Baron Davidson. Chronological series of correspondence. Correspondence 1905, Aintab - Canterbury Diocesan Church Building Society. Diocese of CANTERBURY Summary of the reports of the diocesan societies Held by: Lambeth Palace Library.			
Davidson 100, ff.394- 6	Davidson, Randall Thomas (1848-1930), Baron Davidson. Chronological Canterbury Diocesan Church Building Society. CANTERBURY cathedral Appointment of canons Held by: Lambeth Palace Library.			
Davidson 100, ff.382- 90	Davidson, Randall Thomas (1848-1930), Baron Davidson. Chronological series of correspondence. Correspondence 1905, Aintab - Canterbury Diocesan Church Building Society. CAMBRIDGE, university of Work of the Cambridge Medical Mission Settlement in BERMONDSEY, Surrey Held by: Lambeth Palace Library.			
Davidson 100, ff.296- 331	Davidson, Randall Thomas (1848-1930), Baron Davidson. Chronological series of correspondence. Correspondence 1905, Aintab - Canterbury Diocesan Church Building Society. HOLLAND-HEALEY (William Henry),			

	rector of Brent Eleigh. Suffolk. Simoniactal appointment as rector Held by: Lambeth Palace Library.			
Davidson 100, ff.267- 94	Davidson, Randall Thomas (1848-1930), Baron Davidson. Chronological series of correspondence. Correspondence 1905, Aintab - Canterbury Diocesan Church Building Society. Provision of new offices for ECCLESIASTICAL COMMISSIONERS. Order of precedence of BISHOPS Held by: Lambeth Palace Library.			
Davidson 100, ff.170- 175	Davidson, Randall Thomas (1848-1930), Baron Davidson. Chronological series of correspondence. Correspondence 1905, Aintab - Canterbury Diocesan Church Building Society. GERMANY. Consecration of the Lutheran cathedral in Berlin. Held by: Lambeth Palace Library.			
Davidson 100, ff.165- 9	Davidson, Randall Thomas (1848-1930), Baron Davidson. Chronological series of Correspondence. Correspondence 1905, Aintab - Canterbury Diocesan Church Building Society. BENSON (Mary Eleanor), daughter of Archbishop Benson Administration of her memorial fund Held by: Lambeth Palace Library.			
Davidson 100, ff.54- 62	Davidson, Randall Thomas (1848-1930), Baron Davidson. Chronological series of correspondence. Correspondence 1905, Aintab - Canterbury Diocesan Church Building Society. GERMANY. Anglo- German relations. Held by: Lambeth Palace Library.			
Davidson 100, ff.49- 53	Davidson, Randall Thomas (1848-1930), Baron Davidson. Chronological series of correspondence. Correspondence 1905, Aintab - Canterbury Diocesan Church Building Society. Recognition of Anglican Orders by ROMAN CATHOLIC CHURCH. Held by: Lambeth Palace Library.			
Davidson 100, ff.430- 5	Davidson, Randall Thomas (1848-1930), Baron Davidson. Chronological series of correspondence. Correspondence 1905, Aintab - Canterbury Diocesan Church Building Society.			

	Diocese of CANTERBURY Finances of the Canterbury Diocesan Church Building Society Held by: Lambeth Palace Library.			
Davidson 100, ff.423- 9	Davidson, Randall Thomas (1848-1930), Baron Davidson. Chronological series of correspondence. Correspondence 1905, Aintab - Canterbury Diocesan Church Building Society. Diocese of CANTERBURY Financing and publication of the Canterbury Diocesan Gazette Held by: Lambeth Palace Library.			
Davidson 100, ff.401- 16	Davidson, Randall Thomas (1848-1930), Baron Davidson. Chronological series of correspondence. Correspondence 1905, Aintab - Canterbury Diocesan Church Building Society. CANTERBURY cathedral Restoration of the fabric Held by: Lambeth Palace Library.			
Davidson 100, ff.370- 4	Davidson, Randall Thomas (1848-1930), Baron Davidson. Chronological series of correspondence. Correspondence 1905, Aintab - Canterbury Diocesan Church Building Society. Erection of buildings in disused BURIAL grounds Held by: Lambeth Palace Library.			
Davidson 100, ff.343- 6	Davidson, Randall Thomas (1848-1930), Baron Davidson. Chronological series of correspondence. Correspondence 1905, Aintab - Canterbury Diocesan Church Building Society. Episcopal visitation of BRISTOL cathedral Held by: Lambeth Palace Library.			
Davidson 100, ff.336- 43	Davidson, Randall Thomas (1848-1930), Baron Davidson. Chronological series of correspondence. Correspondence 1905, Aintab - Canterbury Diocesan Church Building Society. BROWNE (George Forrest), bishop of Bristol Resignation as bishop Held by: Lambeth Palace Library.			
Davidson 100, ff.230- 4	Davidson, Randall Thomas (1848-1930), Baron Davidson. Chronological series of correspondence. Correspondence 1905, Aintab - Canterbury Diocesan Church Building Society. Historical truth of the beliefs expressed in CREEDS. Held by: Lambeth Palace Library.			

Davidson 100, ff.215- 29	Davidson, Randall Thomas (1848-1930), Baron Davidson. Chronological series of correspondence. Correspondence 1905, Aintab - Canterbury Diocesan Church Building Society. BIBLE Clerical declarations on biblical criticism Held by: Lambeth Palace Library.			
Davidson 100, ff.152- 60	Davidson, Randall Thomas (1848-1930), Baron Davidson. Chronological series of correspondence. Correspondence 1905, Aintab - Canterbury Diocesan Church Building Society. BATHURST, diocese of - Status of All Saints, Bathurst as cathedral church MARRIOTT (John Thomas), dean of Bathurst, Australia - Tenure of his deanery Held by: Lambeth Palace Library.			
Davidson 100, ff.78- 128	Davidson, Randall Thomas (1848-1930), Baron Davidson. Chronological series of correspondence. Correspondence 1905, Aintab - Canterbury Diocesan Church Building Society. TEMPERANCE Employment of barmaids Held by: Lambeth Palace Library.			
Davidson 100, ff.63- 72	Davidson, Randall Thomas (1848-1930), Baron Davidson. Chronological series of correspondence. Correspondence 1905, Aintab - Canterbury Diocesan Church Building Society. BALLARAT, diocese of Appeal for funds for building the cathedral Held by: Lambeth Palace Library.			
Davidson 100, ff.391-3, 397- 400	Davidson, Randall Thomas (1848-1930), Baron Davidson. Chronological series of correspondence. Correspondence 1905, Aintab - Canterbury Diocesan Church Building Society. CANTERBURY cathedral Endowment of a canonry Held by: Lambeth Palace Library.			
Davidson 100, ff.375- 81	Davidson, Randall Thomas (1848-1930), Baron Davidson. Chronological series of correspondence. Correspondence 1905, Aintab - Canterbury Diocesan Church Building Society. SOCIETY FOR THE PROPAGATION OF THE GOSPEL - Grants for church work in Canada CALGARY, diocese of - Grant from S.P.G. Held by: Lambeth Palace Library.			

Davidson 100, ff.349- 54	Davidson, Randall Thomas (1848-1930), Baron Davidson. Chronological series of correspondence. Correspondence 1905, Aintab - Canterbury Diocesan Church Building Society. BROMLEY, St. Luke, Bromley Common - Appointment of the vicar GOSSELIN (Charles Carteret), vicar of St Luke. Bromley Common. Kent - Appointment as vicar Held by: Lambeth Palace Library.			
Davidson 100, ff.347-8	Davidson, Randall Thomas (1848-1930), Baron Davidson. Chronological series of correspondence. Correspondence 1905, Aintab - Canterbury Diocesan Church Building Society. NATURAL HISTORY MUSEUM. Proposed appointment of an assistant keeper in the department of zoology Held by: Lambeth Palace Library.			
Davidson 100, ff.332- 5	Davidson, Randall Thomas (1848-1930), Baron Davidson. Chronological series of correspondence. Correspondence 1905, Aintab - Canterbury Diocesan Church Building Society. TEMPERANCE Ownership of brewery shares by clergy Held by: Lambeth Palace Library.			
Davidson 100, ff.248- 66	Davidson, Randall Thomas (1848-1930), Baron Davidson. Chronological series of correspondence. Correspondence 1905, Aintab - Canterbury Diocesan Church Building Society. Registration of BIRTHS Held by: Lambeth Palace Library.			
Davidson 100, ff.236- 47	Davidson, Randall Thomas (1848-1930), Baron Davidson. Chronological series of correspondence. Correspondence 1905, Aintab - Canterbury Diocesan Church Building Society. BISHOPS - Legislation on the increase of the episcopate Foundation of the diocese of BIRMINGHAM Held by: Lambeth Palace Library.			
Davidson 100, ff.196- 214	Davidson, Randall Thomas (1848-1930), Baron Davidson. Chronological series of correspondence. Correspondence 1905, Aintab - Canterbury Diocesan Church Building Society. BIBLE Dedication to King James omitted			

	from reprints of the Authorised Version Held by: Lambeth Palace Library.			
Davidson 100, ff.176-95	Davidson, Randall Thomas (1848-1930), Baron Davidson. Chronological series of correspondence. Correspondence 1905, Aintab - Canterbury Diocesan Church Building Society. Opposition to GAMBLING Bills of PARLIAMENT - Street Betting Bill Held by: Lambeth Palace Library.			
Davidson 100, ff.145-51	Davidson, Randall Thomas (1848-1930), Baron Davidson. Chronological series of correspondence. Correspondence 1905, Aintab - Canterbury Diocesan Church Building Society. Erection of a memorial to BARNARDO (Dr. Thomas John), founder of the Barnardo Homes Held by: Lambeth Palace Library.			
Davidson 100, ff.129-36, 139-4	Davidson, Randall Thomas (1848-1930), Baron Davidson. Chronological series of correspondence. Correspondence 1905, Aintab - Canterbury Diocesan Church Building Society. BARMING, Kent Proposed sale of the rectory house Held by: Lambeth Palace Library.			
Davidson 100, ff.73-7	Davidson, Randall Thomas (1848-1930), Baron Davidson. Chronological series of correspondence. Correspondence 1905, Aintab - Canterbury Diocesan Church Building Society. City of LONDON, All Hallows-by-the-Tower. Income of the benefice Held by: Lambeth Palace Library.			

The National Archives (TNA) İngiltere Millî Arşivlerinde Randall Thomas Davidson (1848-1930) koleksiyonu mezkûr arşivin uzantısı niteliğindeki Lambeth Sarayı Kütüphanesi’nde yer almaktadır. Randall Thomas Davidson koleksiyonunda yer alan Antep belgeleri 1903 yılından başlayıp 1905 yılında bitmektedir. Bu koleksiyondaki belgeler kronolojik olarak sıraya dizilmiş olup, katalogda Kronolojik yazışma dizisi olarak yerlerini almışlardır. Bu katalogda Mauritius Piskopozu Baron Pirbright’ın 1903 yılı yazışmalarına yer verilmiştir. Bunun dışında 1903 yılına ait Piskoposların ücretleri Kronolojik yazışma dizisi şeklinde sıralanmaktadır. 1905 yılına ait Antep ile ilgili yazışmalar başlığı adı altında; 1905 yılına ait Piskopos derneklerinin raporlarının özeti, 1905 yılı Mary Eleanor Benson (Başpiskopos Benson’un kızı)’ı anma fonu yönetimi; Canterbury Piskoposluk Kilise Binası Derneği Kayıtları; 1905 yılına ait Canterbury Piskoposluk Kilise Binası Derneği’nin ve Canterbury Piskoposluk Gazetesi’nin finansmanı ve yayımlanması, aynı yıla ait İncil eleştirisi

üzerine papaz/rahip beyânları ve Kadın Barmenlerin istihdamı ve İncil'in Yayılması/Propagandası Derneği, Doğa Tarih Müzesi, Ruhban sınıfı bira fabrikası hisselerinin mülkiyeti/sahipliği, Papaz evi için önerilen satış; Barnardo Homes'un kurucusu Barnardo (Dr. Thomas John Barnardo) anıtının dikilmesi evrakları şeklindedir. Bunlara ilave olarak Antep Ermenileri ile alakalı olarak Ayntab'da Protestan Ermeni Kilisesi'nin durumu ve Kanada'da kilise çalışmaları için ayrılan ödenek evrakları oluşturmaktadır.

Tablo 2. Frederick Temple Koleksiyonunda Antep Belgeleri

Citable Reference	Description	Start Date	End Date	References
F. Temple 8, ff. 37-52	Temple, Frederick (1821-1902). 1897 Foreign M2-Z8; 1898 Home A1-B6. MIGHERDITCH (Martyn), Archbishop of Aintab, Turkey (Reformed Armenian Church). Letters and papers from and on appeals for assistance from the Church of England for the Reformed Armenian Church in Aintab Held by: Lambeth Palace Library.			
F. Temple 41, ff. 297-306	Temple, Frederick (1821-1902). 1900 Foreign C1-S8b, excluding H3. MIGHERDITCH (Martyn), Archbishop of Aintab, Turkey (Reformed Armenian Church). Letters and papers from and on appeals for assistance from the Church of England for the Reformed Armenian Church in Aintab Held by: Lambeth Palace Library.			
F. Temple 1, ff. 63-75	Temple, Frederick (1821-1902). 1897 Home A1-B14. ATAMIAN (Parnag), member of the Armenian Gregorian Church in Aintab, Turkey. Correspondence on a request to finance his education at Oxford Held by: Lambeth Palace Library.			
F. Temple 7, ff. 204-7	Temple, Frederick (1821-1902). 1897 Home S15-W9; 1897 Foreign A1-J1. BLYTH (George Francis Popham), Bishop in Jerusalem - Letters and enclosures from on a petition from ARMENIAN REFUGEES in ALEXANDRIA, Egypt, for admission into the Church of England MIGHERDITCH (Martyn), Archbishop of Aintab, Turkey (Reformed Armenian Church) - Letters on Armenians in Alexandria Held by: Lambeth Palace Library.			

Aynı arşivin uzantısı niteleğindeki Lambeth Sarayı Kütüphanesi’nde yer alan Temple, Frederick (1821-1902) koleksiyonunda 1897 yılına ait Ayntab Protestan Ermeni Kilisesi Başpiskoposu Martyn Migherditch evrakları ile birlikte, İngiltere Kilisesi’nden Ayntab’taki Protestan Ermeni Kilisesi’ne yardım çağrısına ilişkin mektuplar ve belgeler yer almaktadır. Aynı şekilde 1897 yılında Ayntab’daki Ermeni Gregoryen Kilisesi üyesi Parnag Atamian faaliyetlerine dair kayıtlar ve Onun Oxford Üniversitesi’ndeki eğitimini finanse etmek için talebi üzerine yazışmalar; yine 1897 yılına ait Kudüs Piskoposu George Francis Popham’ın evrakları; Mısır’ın İskenderiye şehrindeki Ermeni Mültecilerin İngiltere Kilisesi’ne kabul edilmeleri için yazılan dilekçeye ilişkin mektuplar ve sınırlamalar, İskenderiye’deki Ermeniler Üzerine Mektuplar koleksiyonundan oluşmaktadır.

Tablo 3.Archibald Campbell Tait Koleksiyonunda Antep Belgeleri

Citable Reference	Description	Start Date	End Date	References
Tait 186 ff. 394-403	Tait, Archibald Campbell (1811-1882). Official Letters: Canterbury. Official Letters: Canterbury: 1872 Foreign 155, 184-195. MIGHERDITCH (Martyn), Archbishop of the Reformed Armenian Church in Aintab, Turkey Letters from and on his appeals for aid Held by: Lambeth Palace Library.	01/01/1872	31/12/1872	
Tait 257 ff. 73-95	Tait, Archibald Campbell (1811-1882). Official Letters: Canterbury. Official Letters: Canterbury: 1879 Foreign 11-27. Special Packets: Moravian orders; Menton, France; China. MIGHERDITCH (Martyn), Archbishop of the Reformed Armenian Church in Aintab, Turkey Letters from and on his appeals for aid Held by: Lambeth Palace Library.	01/01/1879	31/12/1879	
Tait 279 ff. 126-46	Tait, Archibald Campbell (1811-1882). Official Letters: Canterbury. Official Letters: Canterbury: 1881 Foreign 17-42. MIGHERDITCH (Martyn), Archbishop of the Reformed Armenian Church in Aintab, Turkey Letters from and on his appeals for aid Held by: Lambeth Palace Library.			
Tait 251 ff. 353-4	Tait, Archibald Campbell (1811-1882). Official Letters: Canterbury. Official Letters: Canterbury: 1879 Home 254- 308. MIGHERDITCH (Martyn), Archbishop of the	01/01/1879	31/12/1879	

	Reformed Armenian Church in Aintab, Turkey Letter from on poor relief in Turkey Held by: Lambeth Palace Library.			
Tait 279 ff. 134-9	Tait, Archibald Campbell (1811-1882). Official Letters: Canterbury. Official Letters: Canterbury: 1881 Foreign 17-42. WILSON (Sir Charles William), British Consul-General in Anatolia Report on the Reformed Armenian Church in Aintab (copy) Held by: Lambeth Palace Library.	01/01/1881	31/12/1881	
Tait 214 ff. 1-3	Tait, Archibald Campbell (1811-1882). Official Letters: Canterbury. Official Letters: Canterbury: 1875 Foreign 1-24. MIGHERDITCH (Martyn), Archbishop of the Reformed Armenian Church in Aintab, Turkey Letters from and on his appeals for aid Held by: Lambeth Palace Library.	01/01/1875	31/12/1875	
Tait 234 ff. 183-90, 280-3, 392-3	Tait, Archibald Campbell (1811-1882). Official Letters: Canterbury. Official Letters: Canterbury: 1877 Foreign 1-43. MIGHERDITCH (Martyn), Archbishop of the Reformed Armenian Church in Aintab, Turkey Letters from and on his appeals for aid Held by: Lambeth Palace Library.	01/01/1877	31/12/1877	
Tait 287 ff. 141-5, 152-7, 174-5	Tait, Archibald Campbell (1811-1882). Official Letters: Canterbury. Official Letters: Canterbury: 1882 Foreign 1-14. MIGHERDITCH (Martyn), Archbishop of the Reformed Armenian Church in Aintab, Turkey Letters from and on his appeals for aid Held by: Lambeth Palace Library.	01/01/1882	31/12/1882	
Tait 266 ff. 7- 48	Tait, Archibald Campbell (1811-1882). Official Letters: Canterbury. Official Letters: Canterbury: 1880 Foreign 30-51. MIGHERDITCH (Martyn), Archbishop of the Reformed Armenian Church in Aintab, Turkey Letters from and on his appeals for aid Held by: Lambeth Palace Library.	01/01/1880	31/12/1880	

Tait 277 ff. 7- 29	Tait, Archibald Campbell (1811-1882). Official Letters: Canterbury. Official Letters: Canterbury: 1881 Foreign 1-10. MIGHERDITCH (Martyn), Archbishop of the Reformed Armenian Church in Aintab, Turkey Letters from and on his appeals for aid Held by: Lambeth Palace Library.			
Tait 265 ff. 47-8	Tait, Archibald Campbell (1811-1882). Official Letters: Canterbury. Official Letters: Canterbury: 1880 Foreign 1-29. HERBERT (Henry Howard Molyneux), 4th Earl of Carnarvon Letter from on MIGHERDITCH (Martyn), Archbishop of the Reformed Armenian Church in Aintab, Turkey, and his appeals for aid Held by: Lambeth Palace Library.	01/01/1879	31/12/1879	
Tait 242 ff. 269-70	Tait, Archibald Campbell (1811-1882). Official Letters: Canterbury. Official Letters: Canterbury: 1878 Foreign 1-26. GOBAT (Samuel), Bishop in Jerusalem – Correspondence and papers on the Armenian Church Correspondence on the appeals for aid of MIGHERDITCH (Martyn), Archbishop of the Reformed Armenian Church in Aintab, Turkey Held by: Lambeth Palace Library.	01/01/1878	31/12/1878	
Tait 263 ff. 177-8	Tait, Archibald Campbell (1811-1882). Official Letters: Canterbury. Official Letters: Canterbury: 1880 Home 201- 258. TRISTRAM (Henry Baker), Canon of Durham Letters from on the Reformed Armenian Church; correspondence on the appeals for aid of MIGHERDITCH (Martyn), Archbishop of the Reformed Armenian Church in Aintab, Turkey; correspondence on poor relief in TURKEY Held by: Lambeth Palace Library.	01/01/1880	31/12/1880	
Tait 221 ff. 174-5	Tait, Archibald Campbell (1811-1882). Official Letters: Canterbury. Official Letters: Canterbury: 1876 Home 195- 211. PARRY (William), chaplain in Syria Letter on the relations of GOBAT (Samuel), Bishop in Jerusalem, with the Greek Orthodox patriarch; on the appeals for aid of MIGHERDITCH (Martyn), Archbishop of the Reformed	01/01/1876	31/12/1876	

	Armenian Church in Aintab, Turkey Held by: Lambeth Palace Library.			
--	--	--	--	--

Aynı arşivin uzantısı niteliğindeki Lambeth Sarayı Kütüphanesi'nde Archibald Campbell Tait (1811-1882) Koleksiyonunda Resmî Mektuplar başlığı altında: Canterbury/İngiltere'den Resmî kurumlara yazılan mektuplar yer almaktadır. Bunlar arasında 1872, 1876, 1877, 1879, 1880, 1881, 1882, 1885 yılında Ayntab'daki Protestan Ermeni Kilisesi Başpiskoposu Martyn Migherditch'in Türkiye'deki yoksullara/fakirlere yardım mektupları, Onun yardım çağrısına gelen mektuplar ve yazışmalar bulunmaktadır. Yine Resmî Mektuplar başlığı altında: 1878 yılında Canterbury'den diğer kiliselerin başpiskoposlarına resmî olarak yazılan yazışmalar ve Ermeni Kilisesi hakkında makalelere yer verilmektedir. Son klasörde ise; 1881 yılı, İngiliz Anadolu Başkonsolosu Sir Charles William Wilson kayıtları ve Ayntab Protestan Ermeni Kilisesi Raporu (kopya) yer almaktadır.

Tablo 4. Edward White Benson Koleksiyonunda Antep Belgeleri

Citable Reference	Description	Start Date	End Date	References
Benson 112 ff.343-4	Benson, Edward White (1829-1896). 1892 Home W15-Y2; 1892 Foreign A1-G2. MIGHERDITCH (Martyn), Archbishop of the Reformed Armenian Church in Aintab, Turkey Correspondence and papers on appeals to the Church of England; correspondence and papers on reformation in the ARMENIAN CHURCH Held by: Lambeth Palace Library.			
Benson 90 ff.80-99	Benson, Edward White (1829-1896).1890 Home W6-Z1; 1890 Foreign A1-J2. MIGHERDITCH (Martyn), Archbishop of the Reformed Armenian Church in Aintab, Turkey Correspondence and papers on appeals to the Church of England Held by: Lambeth Palace Library.			
Benson 66 ff.56-63	Benson, Edward White (1829-1896). 1888 Foreign M1-W1. MIGHERDITCH (Martyn), Archbishop of the Reformed Armenian Church in Aintab, Turkey Correspondence and papers on appeals to the Church of England Held by: Lambeth Palace Library.			

Benson 40 ff.37-77	Benson, Edward White (1829-1896). 1886 Foreign A1-H17. MIGHERDITCH (Martyn), Archbishop of the Reformed Armenian Church in Aintab, Turkey Correspondence and papers on appeals to the Church of England; correspondence and papers on reformation in the ARMENIAN CHURCH Held by: Lambeth Palace Library.			
-----------------------	---	--	--	--

İngiliz Millî Arşivlerine bağlı olarak Lambeth Sarayı Kütüphanesi’nde Edward White Benson, (1829-1896) koleksiyonunda 1886, 1888, 1890, 1892 yıllarındaki Aynab’daki Protestan Ermeni Kilisesi Başpiskoposu Martyn Migherditch’in faaliyetleri ve yazışmaları, İngiltere Kilisesi’ne yapılan itirazlar üzerine yazışmalar ve belgeler ile birlikte Ermeni Kilisesi’nin ıslahı üzerine yazışmalar ve belgeler yer almaktadır.

Tablo 5.HO (Home Office) Tasnifinde Antep Belgeleri

Citable Reference	Description	Start Date	End Date	References
HO 334/473/14650	Home Office: Immigration and Nationality Department: Duplicate Certificates of Naturalisation, Declarations of British Nationality, and Declarations of Alienage. 1948 British Nationality Act: Duplicate Certificates of Registration as Citizens of the United Kingdom and Colonies. Certificates R1: registration under section 6(1): R1/1 - R1/100000. Certificates R1: Certificate Numbers R1 14501 - R1 15000. (Described at item level). Certificate Number: R1/14650. Name: Mariam Nadjarian. Date of Birth: 21 June 1909. Country of Nationality... Certificate Number: R1/14650. Name: Mariam Nadjarian. Date of Birth: 21 June 1909. Country of Nationality or Birth: Turkey. City or Town of Birth: Aintab. Date of Certificate: 28 February 1956. Home Office Reference: N 7166. Held by: The National Archives, Kew.	28/02/1956	28/02/1956	
HO 334/691/47985	Home Office: Immigration and Nationality Department: Duplicate Certificates of Naturalisation, Declarations of British Nationality, and	01/06/1959	01/06/1959	

	Declarations of Alienage. 1948 British Nationality Act: Duplicate Certificates of Registration as Citizens of the United Kingdom and Colonies. Certificates R3: foreign women married to British men. Certificates R3. Certificate Numbers R3 47751 - R3 48000. (Described at item level). Certificate Number: R3/47985. Name: Mary Simonian. Year of Birth: 1914. Country of Nationality or Birth:... Certificate Number: R3/47985. Name: Mary Simonian. Year of Birth: 1914. Country of Nationality or Birth: Turkey. City or Town of Birth: Aintab. Date of Certificate: 1 June 1959. Home Office Reference: S 101461. Held by: The National Archives, Kew.			
--	--	--	--	--

The National Archives (TNA) HO (Home Office) kataloğunda yer alan belgeler aşağıdaki konuları içermektedir:

İçişleri Bakanlığı: Göçmenlik ve Vatandaşlık Dairesi: Mükerrer Vatandaşlığa Kabul Sertifikaları, İngiliz Vatandaşlık Beyânları ve Yabancılık Beyanları. 1948 İngiliz Vatandaşlık Yasası: Birleşik Krallık ve Koloniler Vatandaşları Olarak Mükerrer Kayıt Sertifikaları. (Öge düzeyinde açıklanmıştır). | Sertifika Numara: R1 / 14650. İsim: Meryem Nazaryan. Doğum Tarihi: 21 Haziran 1909. Uyuğu veya Doğduğu Ülke: Türkiye. Doğduğu Şehir veya Kasaba: Ayntab. Sertifika Tarihi: 28 Şubat 1956. İçişleri Bakanlığı Referansı: N 7166. | Düzenleyen: Ulusal Arşivler, Kew.

İçişleri Bakanlığı: Göçmenlik ve Vatandaşlık Dairesi: Mükerrer Vatandaşlığa Kabul Sertifikaları, İngiliz Vatandaşlık Beyânları ve Yabancılık Beyânları. 1948 İngiliz Vatandaşlık Yasası: Birleşik Krallık Vatandaşları Olarak Mükerrer Kayıt Sertifikaları ve Koloniler. İngiliz erkeklerle evli yabancı kadınlar. (Öge düzeyinde açıklanmıştır). | Sertifika Numarası: R3 / 47985. İsim: Mary Simonyan. Doğum Yılı: 1914. Uyuğu veya Doğduğu Ülke: Türkiye. Doğduğu Şehir veya Kasaba: Ayntab. Sertifika Tarihi: 1 Haziran 1959. İçişleri Bakanlığı Referans: S 101461. | Düzenleyen: Ulusal Arşivler, Kew.

Tablo 6. FO (Foreign Office) Tasnifinde Antep Belgeleri

Citable Reference	Description	Start Date	End Date	References
FO 78/1538	Foreign Office and predecessor: Political and Other Departments: General Correspondence before 1906, Ottoman Empire. Ottoman Empire: Correspondence with Consul T H	01/01/1860	31/12/1860	

	Skene, Aleppo; Vice Consul Horace Philips White, Antioch;... Ottoman Empire: Correspondence with Consul T H Skene, Aleppo; Vice Consul Horace Philips White, Antioch; Vice Consul Arthur Raby, Alexandretta; Vice Consul Charles Fiott Barker, Toultscha [Toulscha]; Consul Thomas B Sandwith, Aintab; Vice Consul Edward B B Barker, Suedia; Consul George E Stanley, Jedda [Jeddah]. Held by: The National Archives, Kew.			
FO 383/88	Foreign Office: Prisoners of War and Aliens Department: General Correspondence from 1906. Turkey: Prisoners, including: Treatment of Ottoman prisoners in the UK and colonies, including: Treatment of... Turkey: Prisoners, including: Treatment of Ottoman prisoners in the UK and colonies, including: Treatment of Arabs and Turks as prisoners of war: internment at Thayetmyo, [Upper Burma]. Treatment of Syrian traders in Trinidad. Treatment to be accorded to Ottoman subjects. Ottoman subjects, natives of Rhodes, in South Africa: treatment. Treatment of non-Turkish Ottoman subjects in the colonies. Treatment accorded to 'alien friends': draft copy of Order in Council. Treatment of Armenians in the UK. Treatment of Ottoman Christians in the UK. Treatment of Ottoman subjects in Egypt. Treatment of Syrians in allied countries. Treatment of Ottoman Greeks in British territories. Entry of Ottoman Greeks into Egypt. Permission for Ottoman Greeks to return to India. Treatment of Ottoman Jews in the UK. Armenians bon in Egypt. Treatment of Syrians in the UK. Treatment of Turks at Hong Kong. Status of Ottoman Jews in the UK: particulars of Nissim Pitchon, Turk wishing to return to England (in docket no. 24973). Internment of Hussein Mustapha, Ottoman subject, and sixty compatriots: Turkish request for more humane treatment. Treatment of Macedonians in Canada. Internment of Arab	01/01/1915	31/12/1915	Former Reference Dep: File 60-121 (to pp. 16900).

	<p>prisoners of war. Detention of friendly Ottomans in the UK. Nouredin Ferouf Bey, member of staff of the late Turkish Embassy, still remaining in the building: enquiries regarding action to be taken in respect of him. Sheikh Salim Al Khayyum, in Bombay: enquiries regarding his treatment. Turkish civilians in the Empire. Mahomed Pasha Kamal, Turkish subject: arrangements in Hong Kong for him to be sent to Egypt by government freight ship Eumaeus. Internment of Turkish civilians: in Australia, in UK and Malta; in South Africa. Turkish subjects residing in the UK, uninterned: transmission of numerical statement. Turkish civilians interned in Canada. Internment of Turkish civilians in New Zealand. Treatment of Salonika Jews. Deportation of two Arabs, Yasim Chellabi and Ahmed Chellabi, from Iraq to Bombay. Journey of Turkish employee of Oriental Carpets Manufacturers, named Habib (a Jew of Spanish extraction), from Persia to Argentina. Treatment of Turks in South Africa. Treatment of Turkish subjects in India. Treatment of Ottoman prisoners, in Burma: complaint regarding treatment of Colonel Soubhi Bey, late Ottoman commander at Bassorah; also regarding Hikmet bin Mustaphe (or Mustapha), late stoker on SS Karadeniz. Treatment of Ottoman prisoners in India. Ottoman naval prisoners at Malta. Treatment of Syrians in Barbados: includes list of individuals (in docket no. 149398). Nationality of Salonica Jews in the UK. Relief for British subjects, including: Relief for British subjects in Constantinople. Relief for British subjects and Maltese, in Athens and Smyrna. Relief of distressed Cypriots at Smyrna. Relief of Maltese. Relief of Palestinian Jews. Relief of Jewish refugees from Syria. Relief for British subjects and Cypriots at Smyrna. Relief for Europeans and British Indians at Baghdad. Maltese refugees from Turkey. Relief for British refugees from</p>			
--	--	--	--	--

	<p>Turkey. Relief of Maltese and Cypriots. Distressed Cypriots at Smyrna. Payment of current expenses at Smyrna: A C Routh, shipping clerk in British Consulate. Relief of commercial British subjects from Constantinople. Remittance to British subject in Asiatic Turkey: Miss Annie C Marshall, detained at Aintab. Constantinople commercial community refugees: includes list of individuals (in docket no. 11102). 100,000 francs advanced by French Government to US Ambassador at Constantinople. Relief of British refugees from Syria. Refugee British subjects at Athens. Mahamet Rassan Mohsin, Vice-Consul at Kerbela: reported as being in Constantinople without funds; request for Indian Government to authorise an advance. British-Indian pensioners in Baghdad. Payment of monthly stipend to Sayyid Mohammed Naseer at Baghdad. Rent and wages of HM Consulate at Adrianople. Relief for British subjects at Smyrna. Code 1244 File 60-121 (to paper 16900). Held by: The National Archives, Kew.</p>			
FO 383/92	<p>Foreign Office: Prisoners of War and Aliens Department: General Correspondence from 1906. Turkey: Prisoners, including: Release of British and French nationals from Turkey. British subjects at Baghdad. Turkey: Prisoners, including: Release of British and French nationals from Turkey. British subjects at Baghdad. Douglas Watson, late manager of the Constantinople Telephone Company: property at Constantinople. British subjects at Salif. Messrs Jackson's men at Salif: employees of Sir John Jackson Ltd. Michael A Rosario and staff from HM Residency, Baghdad: complaints from Mr Rosario, one of four Anglo-Indians expelled from Baghdad arriving in Alexandria. Mrs Whitley, wife of local manager of Sir John Jackson Ltd: decision to remain in Baghdad. Removal of Allied subjects from Beirut to Damascus. Employees of Sir</p>	01/01/1915	31/12/1915	Former Reference Dep: File 251 (pp.72088-end).

	<p>John Jackson Ltd at Damascus: death of Isaac Stevens, employee. Conditions in Beirut. British prisoners of war in Turkey: despatch from Minas N Megalos Vice-Consul at Kertch, reporting on conditions at Afion Kara Hissar, and naval information. Deportation of British subjects from Smyrna to Nymphio. Conditions at Smyrna. Detention of British subjects at Salif. Conditions at Beirut and in Smyrna. Treatment of British and French Moslems in Turkey. British subjects interned at Ourfa: includes list of individuals (in docket no. 106601). Treatment of Allied civilians in Syria. Prisoners at Afion Kara Hissar, and detention camp there. New Turkish law under terms of which British subjects had been deported. Deportation of British subjects to Ourfa from Damascus. Deportation of women and children to Ourfa, and Jews awaiting permission to leave Turkey. Departure of British families from Constantinople. Deportation of British subjects from Damascus. British subjects detained at Nymphio. Damascus staff at Urfa (Ourfa). Abuses of power by Ottoman authorities as a result of recent legislation. British subjects deported to Nymphio. British prisoners of war in Turkey. Allied subjects at Urfa (Ourfa). Representations to Ottoman Government respecting Allied subjects at Ourfa. British prisoners in Constantinople: includes list of individuals in hospitals (in docket no. 136986). Deportation of foreign subjects in Turkey. Deportation of British subjects from Damascus, Aleppo and Smyrna. Turkish reprisals: severe treatment of British prisoners. Turkish provisional law for measures to be taken for deportation of foreign subjects from Turkey. Turkish reprisals upon British prisoners. Internment of Allied nationals at Ourfa. Treatment of British prisoners. Hamburger Nachrichten article on treatment of British prisoners at Constantinople. Treatment of British subjects at Urfa (Ourfa): cutting from</p>			
--	---	--	--	--

	The Egyptian Gazette. Interned seamen at Magnesia. Transfer of prisoners from Ourfa to Aintab. Military prisoners in Constantinople: includes list of individuals (in docket no. 169076). Protests against Turkish treatment of Allied subjects. Treatment of British Royal Navy prisoners (Lieut Stoker, Sub-Lieut Geoffrey Fitzgerald), and removal of prisoners from Angora to Kiangri. Regulations against enemy subjects in Constantinople. Belligerent subjects at Ourfa. Treatment of prisoners at Kiangri. Treatment of British prisoners in Turkey. Code 1244 File 251 (papers 72088-end). Held by: The National Archives, Kew.			
--	--	--	--	--

The National Archives (TNA) FO (Foreign Office) kataloğunda yer alan belgeler aşağıdaki konuları içermektedir:

İçişleri Bakanlığı: Göçmenlik ve Vatandaşlık Dairesi: Mükerrer Vatandaşlığa Kabul Sertifikaları, İngiliz Vatandaşlık Beyânları ve Yabancılık Beyânları. 1948 İngiliz Vatandaşlık Yasası: Birleşik Krallık ve Koloniler Vatandaşları Olarak Mükerrer Kayıt Sertifikaları. Sertifikalar R1: Bölüm 6 (1) kapsamında kayıt: R1 / 1 - R1 / 100000. Sertifikalar R1: Sertifika Numaraları R1 14501 - R1 15000. (Öge düzeyinde açıklanmıştır). | Sertifika Numara: R1 / 14650. İsim: Meryem Nazaryan. Doğum Tarihi: 21 Haziran 1909. Uyuğu veya Doğduğu Ülke: Türkiye. Doğduğu Şehir veya Kasaba: Ayntab. Sertifika Tarihi: 28 Şubat 1956. İçişleri Bakanlığı Referansı: N 7166. | Düzenleyen: Ulusal Arşivler, Kew.

İçişleri Bakanlığı: Göçmenlik ve Vatandaşlık Dairesi: Mükerrer Vatandaşlığa Kabul Sertifikaları, İngiliz Vatandaşlık Beyânları ve Yabancılık Beyânları. 1948 İngiliz Vatandaşlık Yasası: Birleşik Krallık Vatandaşları Olarak Mükerrer Kayıt Sertifikaları ve Koloniler. Sertifikalar R3: İngiliz erkeklerle evli yabancı kadınlar. Sertifikalar R3. Sertifika Numaraları R3 47751 - R3 48000. (Öge düzeyinde açıklanmıştır). Sertifika Numarası: R3 / 47985. İsim: Mary Simonyan. Doğum Yılı: 1914. Uyuğu veya Doğduğu Ülke: Türkiye. Doğduğu Şehir veya Kasaba: Ayntab. Sertifika Tarihi: 1 Haziran 1959. İçişleri Bakanlığı Referans: S 101461. | Düzenleyen: Ulusal Arşivler, Kew.

Sonuç

Sonuç olarak XIX. yüzyılda Osmanlı Devleti'nin zayıflaması neticesinde batılı devletlerin özellikle yeni sömürgeler elde ederek güçlenmelerine bağlı olarak İngiltere'de bu pastadan büyük oranda bir pay kapmıştır. Osmanlı Devleti, coğrafi ve jeopolitik konumundan dolayı batılı devletlerin ilgi odağı haline gelmiştir. Özellikle Ortadoğu'da petrol'ün ortaya çıkması neticesinde Osmanlı Devleti'nin dağılma ve parçalanma süreci hızlanmıştır. “Bilgiye hâkim olan her şeye hükmeder” mantığından hareketle İngilizler 1509 yılından itibaren tutmaya başlamış oldukları “State Papers” geleneğini XIX. ve XX. yüzyıllara kadar taşıyarak Osmanlı coğrafyası hakkında çok detaylı bilgilere sahip olmuşlardır. Özellikle Balkan

savaşları, Birinci Dünya Savaşı, Çanakkale Savaşı ve nihayetinde Kurtuluş savaşı ile ilgili İngiliz arşivlerinde binlerce belge bulunmaktadır.

Bu minval üzere; Osmanlı İmparatorluğunun yıkılma sürecinde ve Cumhuriyetin kurulma aşamasında İngilizler, elçileri ve diğer görevlileri vasıtasıyla –özellikle misyonerler aracılığıyla- bu döneme ait detaylı bilgiler edinmişlerdir. Ancak, bu belgelerin güvensizliğine Muhammed Hanefî Kutluoğlu tarafından dikkat çekilmektedir⁴. Osmanlı Devleti'nin yıkılması neticesinde kurulan Türkiye Cumhuriyetinin ilk yıllarına ait yine bu arşivde orijinal belgelerin varlığına şahit olunmuştur. Yukarıda bahsedildiği üzere, Londra'daki National Archives'da Antep'in siyâsî, iktisâdî, içtimâî, sosyal, kültürel yönleriyle ilgili belgelere ulaşılmıştır. Hatta Kurtuluş savaşında Antep şehriyle ilgili stratejik önemi hâiz haritaların bulunması da dikkatlerden kaçmamıştır. Mezkûr arşivde özellikle XIX. ve XX. yüzyıllarda Antep'te kesif Ermeni nüfusuna istinâden İngilizler'in ilgisi bu şehre farklı olmuştur. İngiltere'de eğitim alan piskoposların Antep'teki Prostestan Ermeni Kiliselerinde görev almaları daha Kurtuluş savaşı öncesinde Ermeni isyanlarının alt yapısını oluşturmuştur. Ermenilerin Antep şehrinde bu döneme ait faaliyetleri ile alakalı binlerce belge bu arşivde yerini almıştır.

Netice itibariyle büyük bir sömürge imparatorluğu olan Büyük Britanya İmparatorluğu çok önemli bir konumda olan Osmanlı Coğrafyasıyla ilgili detaylı bilgiler elde ettiği gibi, Kurtuluş savaşının alt yapısını oluşturan binlerce belgeyi The National Archives'da barındırmaktadır. Böylece, hâkimiyetin en önemli unsurlarından biri olan bilgiyi de elde etmeye muvaffak olmuşlardır. Böylece, Ortadoğu'da uzunca bir süre hâkimiyetlerini devam ettirmişlerdir. Genelde Osmanlı İmparatorluğu özelde ise; Antep ile ilgili belgelerde göze çarpan en önemli hususiyetin Büyük Britanya İmparatorluğunun XIX. yüzyılda Ortadoğu'ya ilgi duymasına paralel olarak bölgeye ilgisi artmıştır. İlk etapta Mondros Ateşkes Andlaşması uyarınca Antep ve bölgedeki diğer illeri işgal eden İngilizler daha sonra Musul ve Kerkük Petrollerine olan alakaları nedeniyle bu illeri Fransızlara teslim etmişlerdir. Ancak, bu illerle ilgili bilgi ve belgeleri daha önceden hazırlayarak işgal için alt yapıyı oluşturmuşlardır. Londra'daki The National Archives'de Antep ile ilgili belgeler üzerine yapmış olduğumuz araştırmada Antep'e ait –özellikle Ermenilerin İngilizler tarafından kullanılması amacına matuf olarak- binlerce belge ve yüzlerce deftere rast gelinmiştir. Bunlar arasında stratejik önemi hâiz haritaların bulunması da bu belgelerin değerini ortaya koymaktadır.

Nihayetinde; gelecek yıl bu zamanlar yani bir yıl sonra (Aralık 2021) Gaziantep'in düşman işgalinden kurtuluşunun 100. yılı kutlamaları çerçevesinde özellikle İngilizler'in Antep'i işgali konusunda ve daha sonraki süreçte İngiliz arşivleri bu olaylara kaynaklık ettiğinden dolayı bu dönemle ilgili olarak yapılacak araştırmalara bu çalışma rehber niteliği taşıyabilirse amacına ulaşmış olacaktır.

⁴ The National Archives'de yer alan belgelerinin güvenilirliklerine şüpheyile bakılması ve bu belgelerin ilgili tarafların belgeleriyle karşılaştırılması konusunda bkz. bkz. Muhammed Hanefî Kutluoğlu, “İngiliz Devlet Arşivi (PRO) ve Yakın Dönem Osmanlı Tarihi Açısından Önemi”, *The Journal of Ottoman Studies*, XVIII, (İstanbul 1998), s.232.

Kaynakça

Arşiv Kaynakları

TNA (The National Archives- Londra)

FO (Foreign Office)

FO 78/1538.

FO 383/88.

FO 383/92.

HO (Home Office)

HO 334/473/14650.

HO 334/691/47985.

LPL (Lambeth Palace Library-Londra)

Benson 40.

Benson 66.

Benson 90.

Benson 112.

Davidson 79.

Davidson 85.

Davidson 100.

F. Temple 1.

F. Temple 7.

F. Temple 8.

F. Temple 41.

Tait 186.

Tait 214.

Tait 221.

Tait 234.

Tait 242.

Tait 251.

Tait 257.

Tait 263.

Tait 265.

Tait 266.

Tait 277.

Tait 279.

Tait 287.

Araştırma-İncelemeler

ALTINÖZ, İsmail; “Londra The National Archives’de Ankara ile İlgili Belgeler Üzerine Bir Değerlendirme”, *Tarihte Ankara Uluslararası Sempozyumu, Bildiriler, 2. Cilt*, (Ankara: 25-26 Ekim 2011), Ankara 2012, s.987-999.

-
- ; “Londra The National Archives’da Maraş ile İlgili Belgeler Üzerine Bir Değerlendirme” *Uluslararası Osmanlı Döneminde Maraş Sempozyumu, II. Cilt* Kahramanmaraş: (04-06 Ekim 2012), İstanbul 2013, s.431-440.
- DEMİREL, Fatmagül; “İngiliz Devlet Arşivi’nde Kısa Bir Gezinti”, *Arşiv Dünyası*, Sayı: 8, (Haziran 2006), s.13-15.
- ERSOY, Osman; “İngiliz Devlet Arşivi (The Public Record Office)”, *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, IV/2, (1955), s.125-131
- KURAT, Akdes Nimet; “İngiliz Devlet Arşivinde ve Kütüphanelerinde Türkiye Tarihine Ait Bazı Malzemeye Dair”, *AÜDTCFD*, VII/1, (Mart 1949), s.1-18.
- KUTLUOĞLU, Muhammed Hanefi; “İngiliz Devlet Arşivi (PRO) ve Yakın Dönem Osmanlı Tarihi Açısından Önemi”, *The Journal of Ottoman Studies*, XVIII, (İstanbul 1998), s.225-238.
- KÜTÜKOĞLU, Mübahat S.; *Osmanlı-İngiliz İktisadî Münasebetleri (1580-1838)*, Ankara 1974.
- TÜRKHAN, M. Sait “Osmanlı-İngiliz Ticaret Tarihinin İngiliz Arşiv Kaynakları: State Papers Tasnifi Üzerine Bir Değerlendirme”, *History Studies*, XI/5, (Ekim 2019), s. 1753-1772.
- ÜNVER, Metin; “Son Dönem Osmanlı Tarihi Araştırmaları Açısından İngiliz Milli Arşivi ve Arşiv Belgelerinin Önemi”, *Avrupa Arşivlerinde Osmanlı İmparatorluğu*, Editörler: Yonca Köksal-Mehmet Polatel, İstanbul 2014, s. 105-121.
- YALÇINKAYA, Mehmet Alaaddin; “18. Yüzyılın Son Çeyreğinde İngiliz Arşivinde Bulunan Osmanlı Devleti Hakkındaki Arşiv Belgeleri”, *II. Uluslararası Osmanlı Coğrafyası Arşiv Kongresi Bildiriler*, c. 1, Ankara 2019, s. 683-700.
- YURDUSEV, Esin; “The British Ambassadors to İstanbul in the Mid-Nineteenth Century: Source of Intellegence and Political Reporting”, *Bellekten*, LXXIII/267, Ankara 2009, s.523-553.
-